

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEGO ROLNICTWA, A STAN I POTENCJALNE ZMIANY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO OBSZARÓW WIEJSKICH



prof. dr hab. Wiesław Dembek; dr Hubert Piórkowski
Instytut Technologiczno-Przyrodniczy ITP



prof. dr hab. Wojciech Ziętara
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej IERiGŻ - PIB

III Kongres Nauk Rolniczych
Badania naukowe w procesie kształtowania polskiej wizji Wspólnej
Polityki Rolnej
i Wspólnej Polityki Rybackiej

Warszawa 10 września 2015



KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEGO ROLNICTWA, A STAN I POTENCJALNE ZMIANY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO OBSZARÓW WIEJSKICH

Cel pracy:

ustalenie, czy wymogi związane z konkurencyjnością polskiego rolnictwa mogą mieć wpływ na stan i zmiany środowiska przyrodniczego?

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEGO ROLNICTWA, A STAN I POTENCJALNE ZMIANY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO OBSZARÓW WIEJSKICH

Hipoteza robocza:

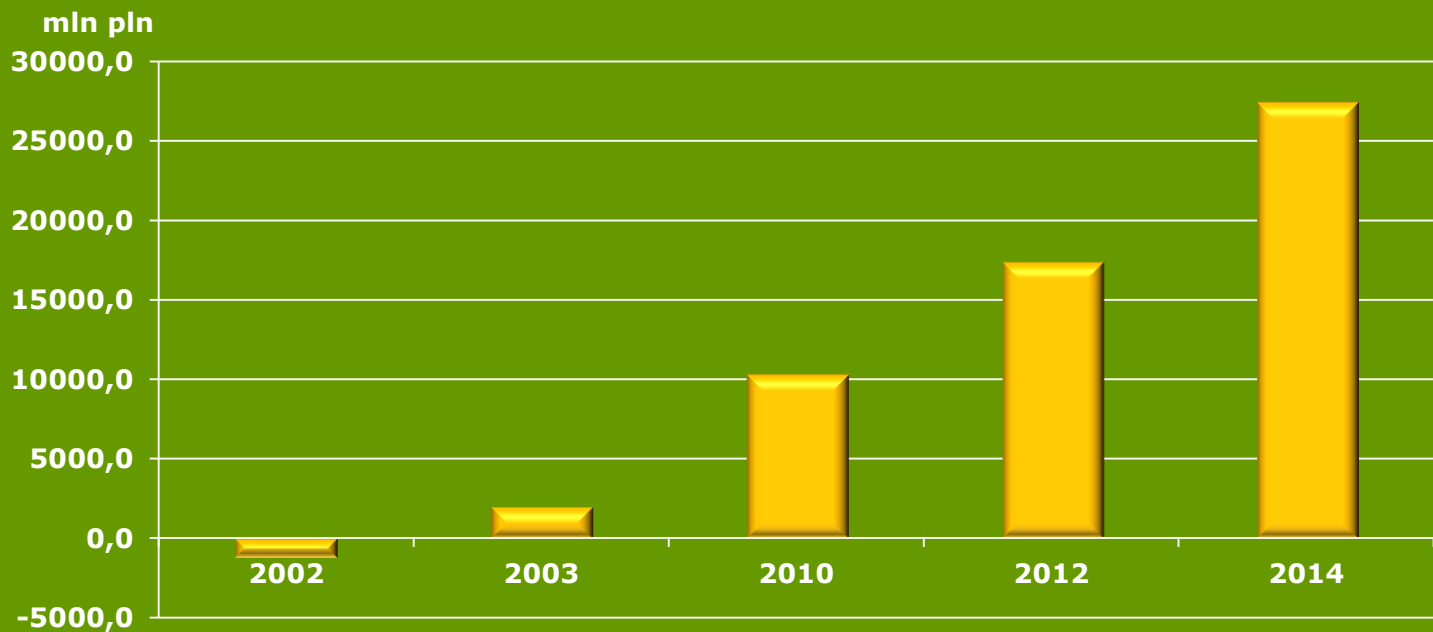
wymogi związane z koniecznością wzrostu konkurencyjności polskiego rolnictwa stoją generalnie w konflikcie z ochroną środowiska przyrodniczego obszarów wiejskich w aspekcie bioróżnorodności i stanowią obecnie główne jego zagrożenie.

KONKURENCYJNOŚĆ POLSKIEGO ROLNICTWA, A STAN I POTENCJALNE ZMIANY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO OBSZARÓW WIEJSKICH

- Polska dysponuje znacznym potencjałem powierzchni użytków rolnych, zajmując czwarte miejsce w Unii Europejskiej w przeliczeniu powierzchni UR na jednego mieszkańca.
- Rolnictwo polskie dysponuje bardzo dużymi zasobami pracy.
- Produktywność tychże - ziemi i pracy - jest w Polsce bardzo niska – zdecydowanie odbiega od średniej unijnej.

Rolnictwo polskie, mimo dystansu do rozwiniętych krajów UE, cechuje duża dynamika wzrostu w ostatnich latach.

Saldo handlu zagranicznego produktami rolno-spożywczymi jest dodatnie od 2003 r. i wykazuje tendencję rosnącą.



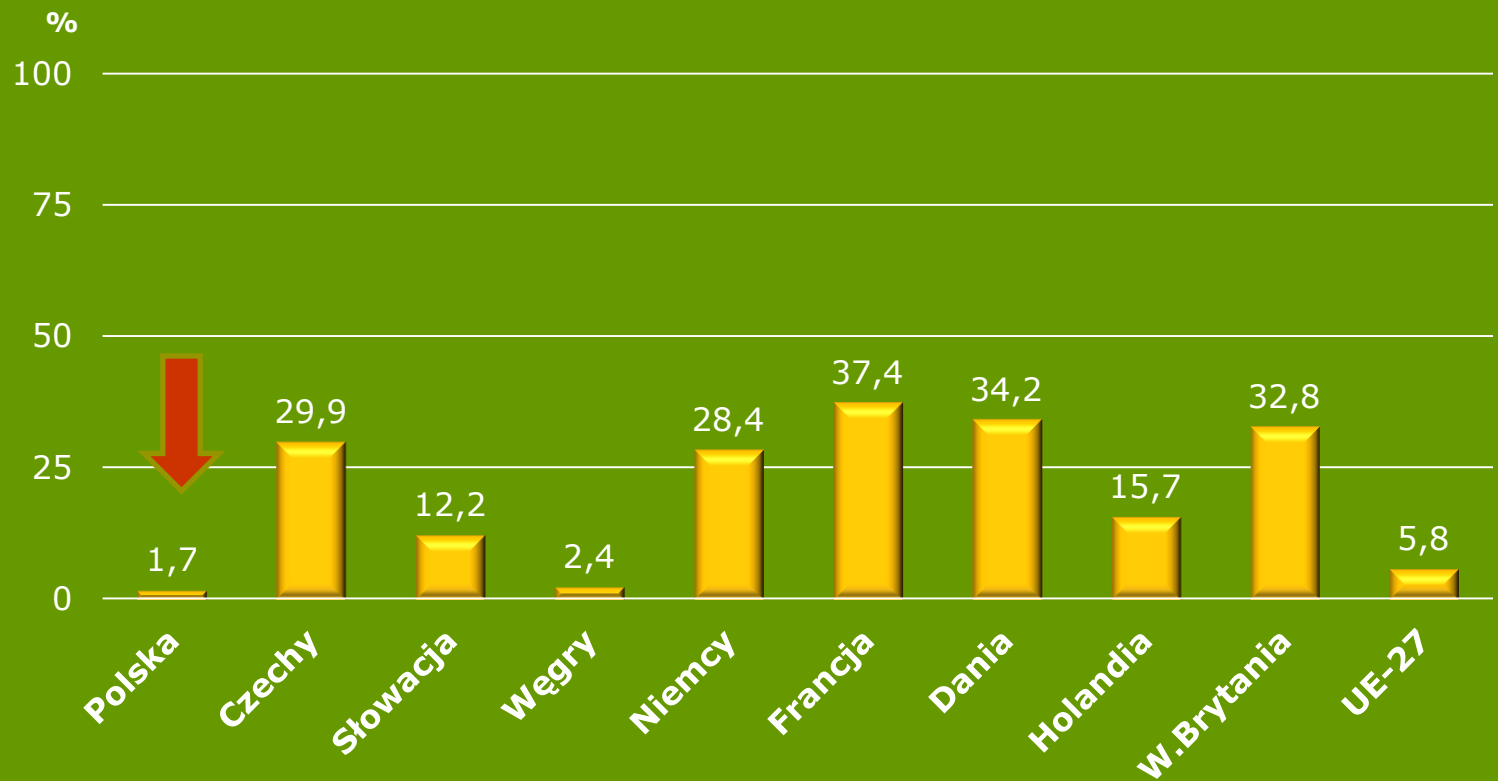
Pozycję konkurencyjną polskiego rolnictwa osłabia:

- o duży udział małych gospodarstw (≤ 5 ha UR)



Pozycję konkurencyjną polskiego rolnictwa osłabia także:

- o najmniejszy w Unii udział gospodarstw dużych (≥ 50 ha UR)



Minimalne perspektywiczne powierzchnie UR dla polskich gospodarstw, aby mogły one być konkurencyjne (obecna średnia powierzchnia UR gospodarstwa = 10,48 ha).





Warunkiem wzrostu stopnia konkurencyjności polskiego rolnictwa jest wzrost powierzchni gospodarstw, a także zwiększenie poziomu intensywności produkcji i stopnia specjalizacji.

Najbardziej konkurencyjne i najmniej uzależnione od subwencji są polskie gospodarstwa sadownicze i warzywnicze.

Zmiany klimatyczne będą wymagały podjęcia procesów dostosowawczych w rolnictwie w zakresie:

- racjonalnego gospodarowania wodą, w tym rozszerzenie:
 - uproszczonych metod uprawy roli;
 - systemów nawadniania, szczególnie w uprawach sadowniczych i warzywniczych;
 - gromadzenia wody opadowej;
- zapewnienia właściwego odczynu gleb;
- bardziej efektywnej ochrony węgla organicznego w glebach.

Gatunki dziko żyjące, dostosowane ewolucyjnie do krajobrazu kulturowego, to najważniejsze indykatory jakości środowiska na obszarach wiejskich.

- Farmland Bird Index - wskaźnik liczebności pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego
- Kategoria zagrożenia gatunku wg IUCN i przykłady
 - E wymarłe lub znikłe - drop, suseł moręgowany
 - CR skrajnie zagrożone - kraska, niepylak apollo
 - EN silnie zagrożone - batalion
 - VU narażone - wodniczka, niepylak mnemozyna
 - NT bliskie zagrożenia - wilk
 - LC najmniejszej troski
 - DD niedostatecznie rozp. - np. mezofauna glebowa
 - NE nieoszacowane - np. mikrofauna glebowa
- Stan siedlisk lub gatunków wg UE
 - FV stan właściwy
 - U1 stan niezadowolający
 - U2 stan zły
 - XX stan nierozpoznany

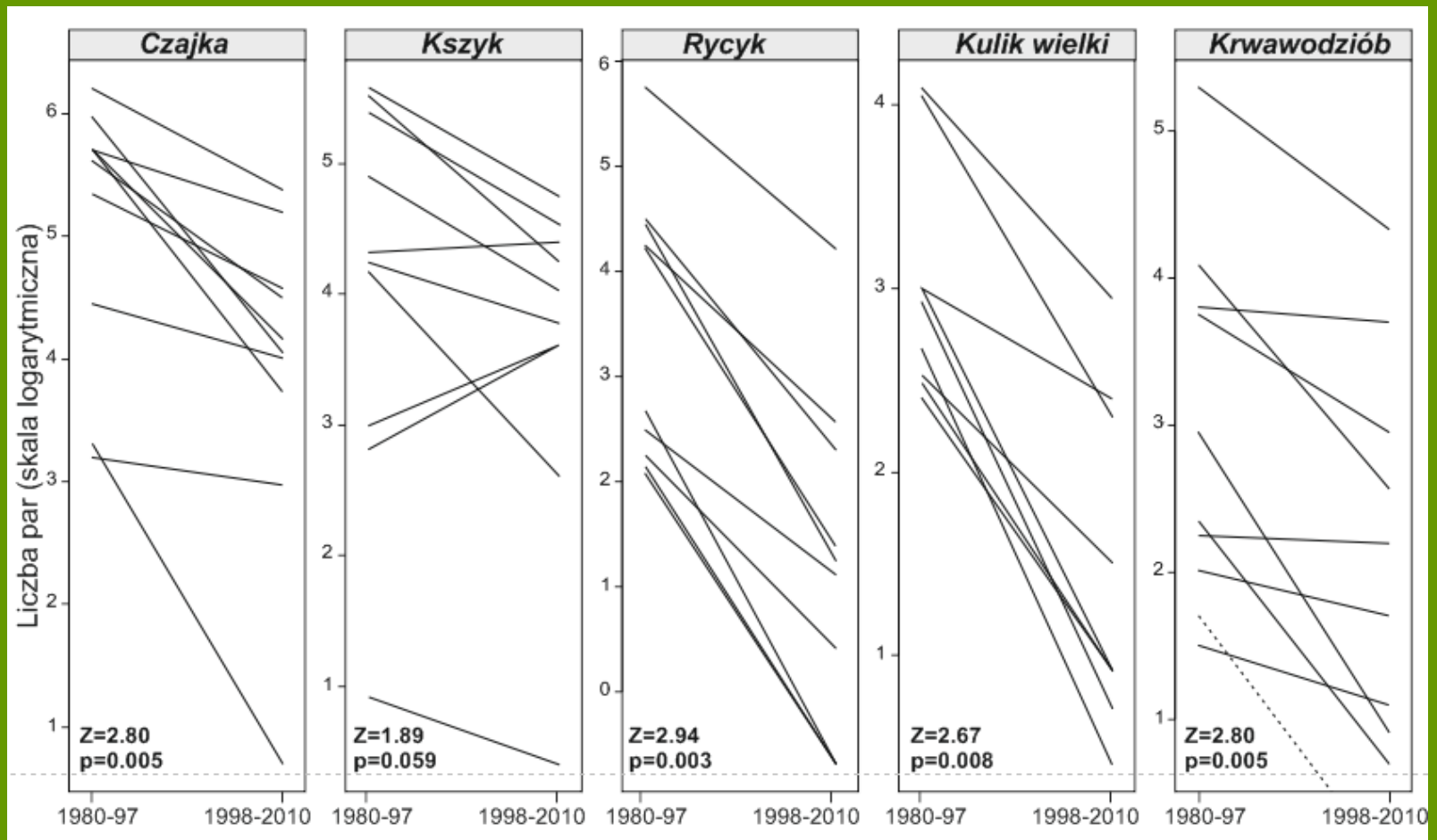
W aspekcie walorów przyrodniczych obszarów wiejskich Polska ma przewagę konkurencyjną nad rozwiniętymi krajami UE.

- Dla licznych gatunków ptaków związanych z krajobrazem rolniczym Polska jest kluczowym obszarem lęgowym w skali światowej (np. bocian biały, derkacz, wodniczka, dubelt, skowronek)

Znaczna różnorodność biologiczna obszarów wiejskich w Polsce wynika z:

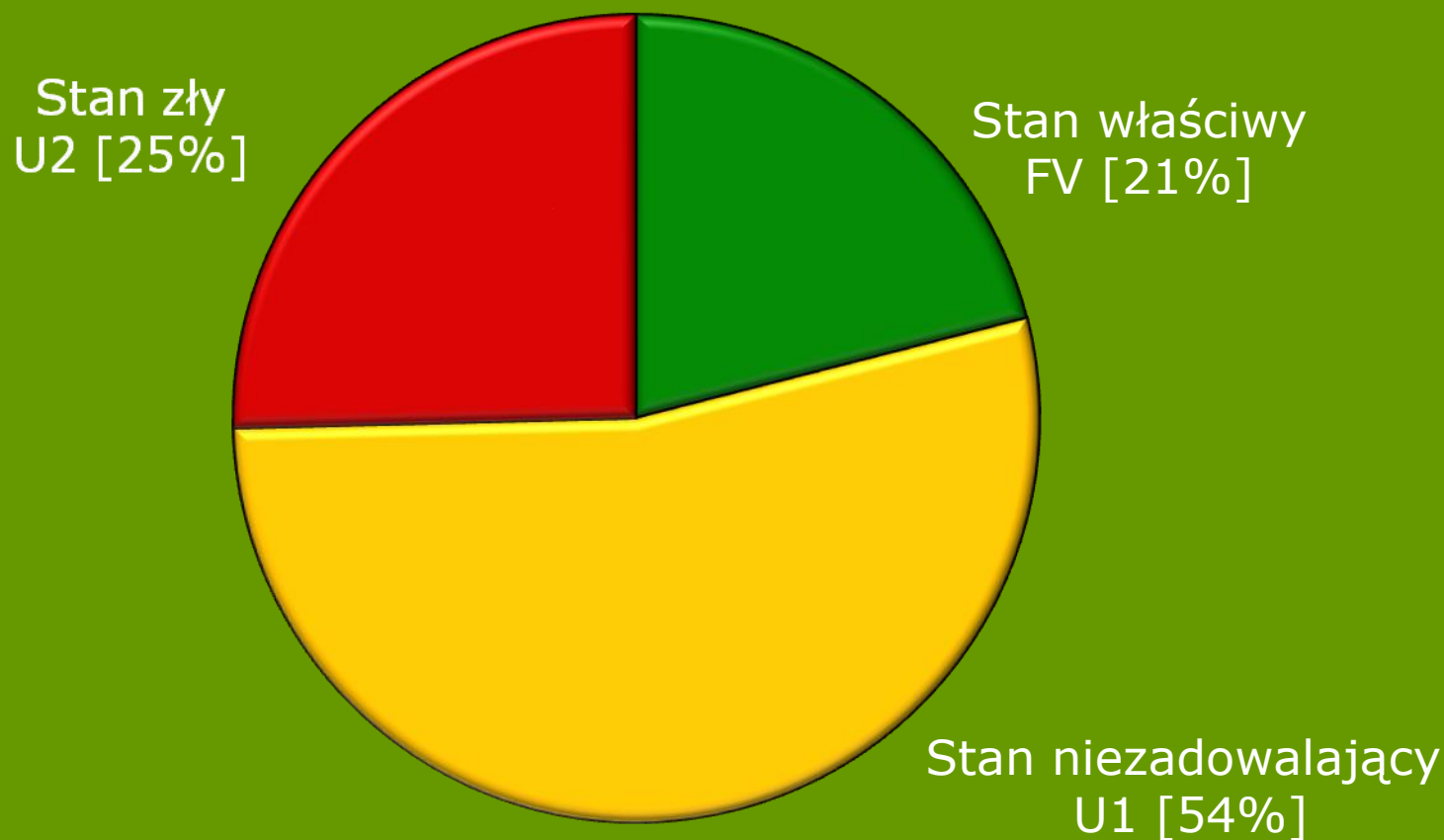
- relikтового rozdrobnienia własności ziemi;
- znaczącego udziału ekstensywnego systemu gospodarowania związanego z nietowarową produkcją rolną;
- dużej liczby różnorodnych użytków oraz upraw o niewielkich areałach – mozaiki siedlisk i krajobrazów;
- licznie zachowanych elementów nieprodukcyjnych krajobrazu wiejskiego (np. zadrzewienia śródpolne, miedze, przydroża, odłogi, mokradła, oczka wodne).

Niepokojąco jest wymieranie niektórych gatunków charakterystycznych dla krajobrazu łąk i pastwisk oraz pól.



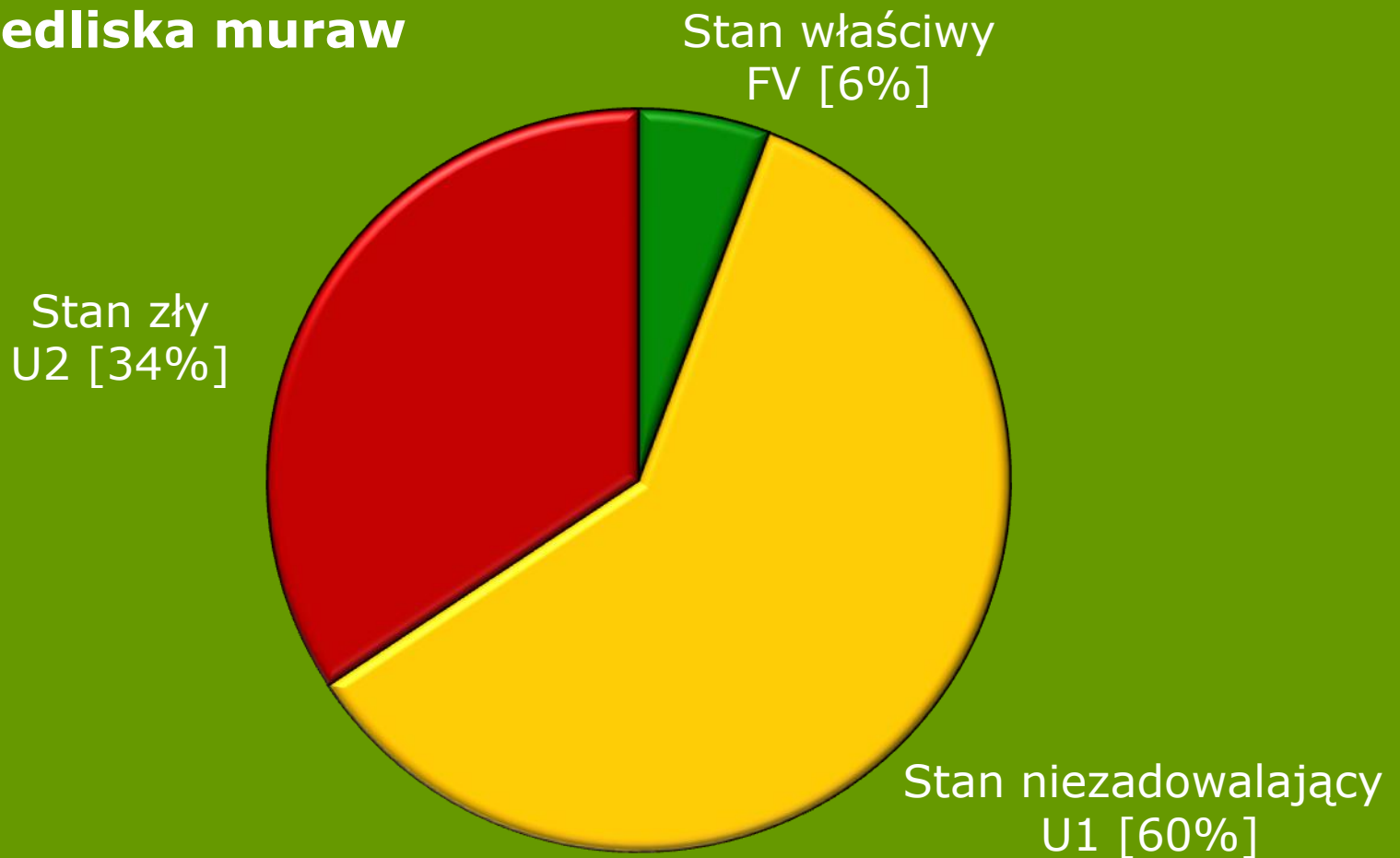
Niepokojący jest też stan siedlisk przyrodniczych występujących w krajobrazie obszarów wiejskich.

Łąki konietlicowe, selernicowe, świeże i trzęślicowe



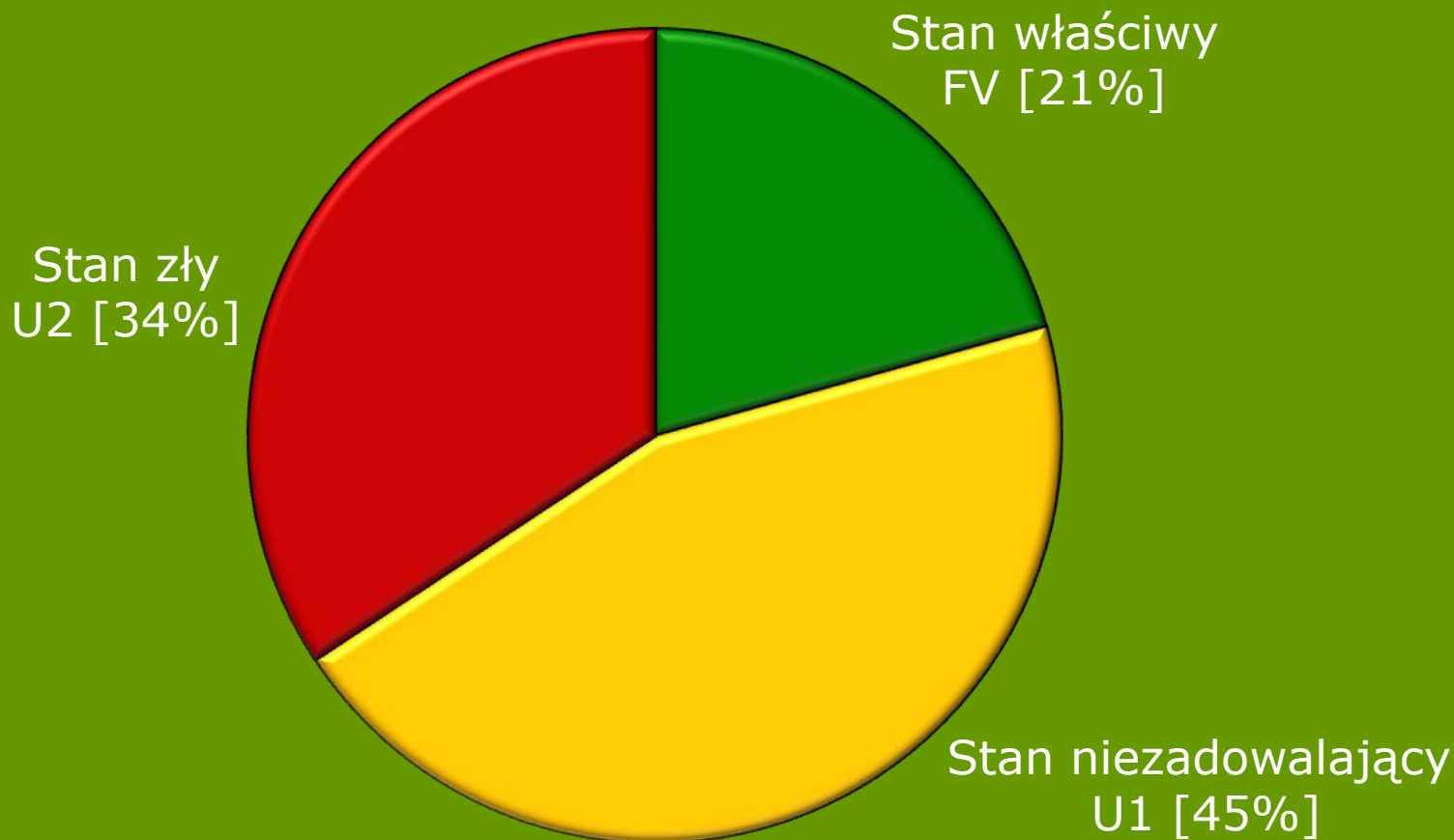
Niepokojący jest stan siedlisk przyrodniczych występujących w krajobrazie obszarów wiejskich cd.

Siedliska muraw



Niepokojący jest stan siedlisk przyrodniczych występujących w krajobrazie obszarów wiejskich cd.

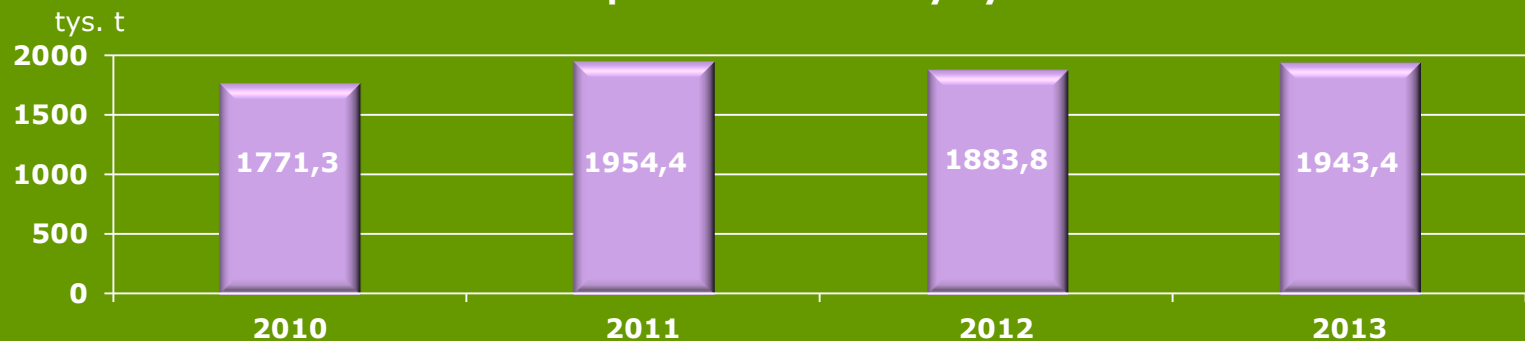
Siedliska torfowisk



Do czynników zagrażających różnorodności biologicznej i mających potwierdzenie w danych zalicza się:

- zwiększającą się chemizacją produkcji rolnej

Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik



Sprzedaż środków ochrony roślin



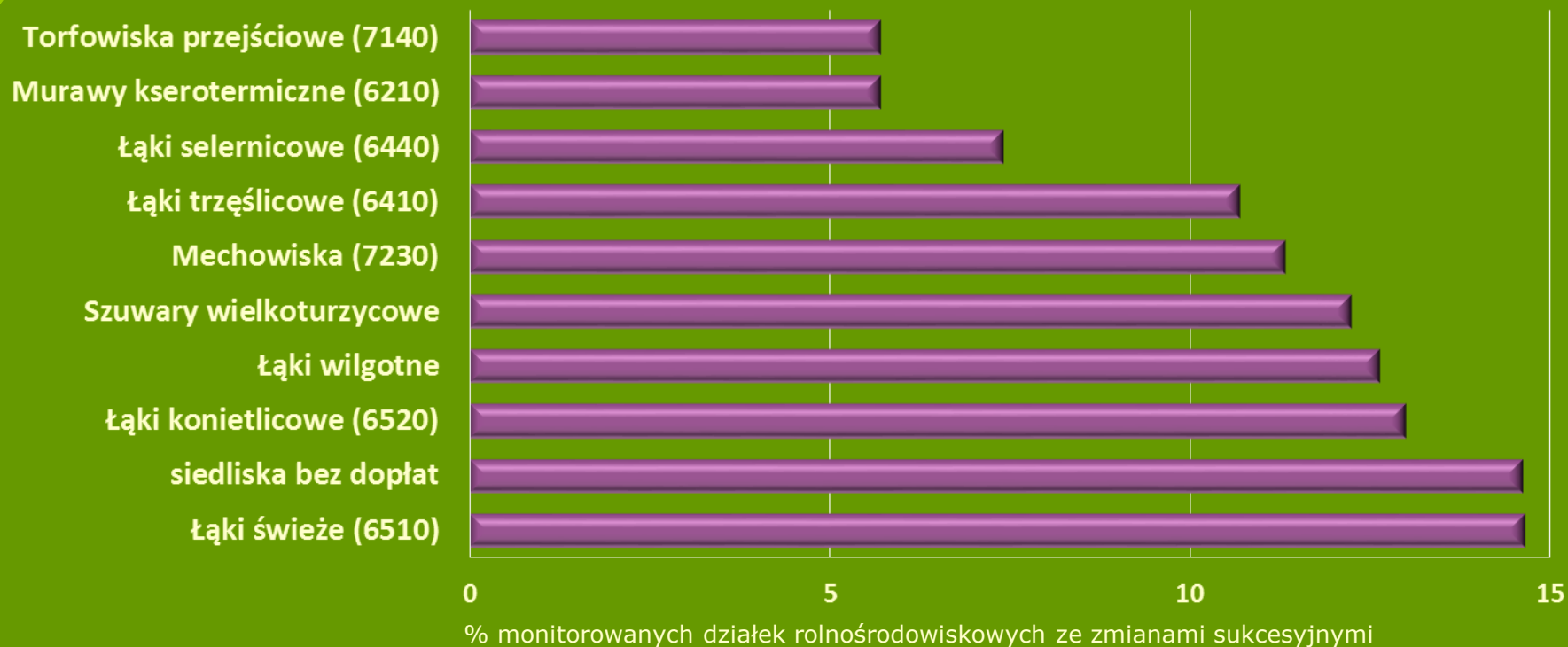
Do czynników zagrażających różnorodności biologicznej i mających potwierdzenie w danych zalicza się (cd.):

- zmniejszanie się kośno-pastwiskowego i pastwiskowego użytkowania siedlisk łąkowych.



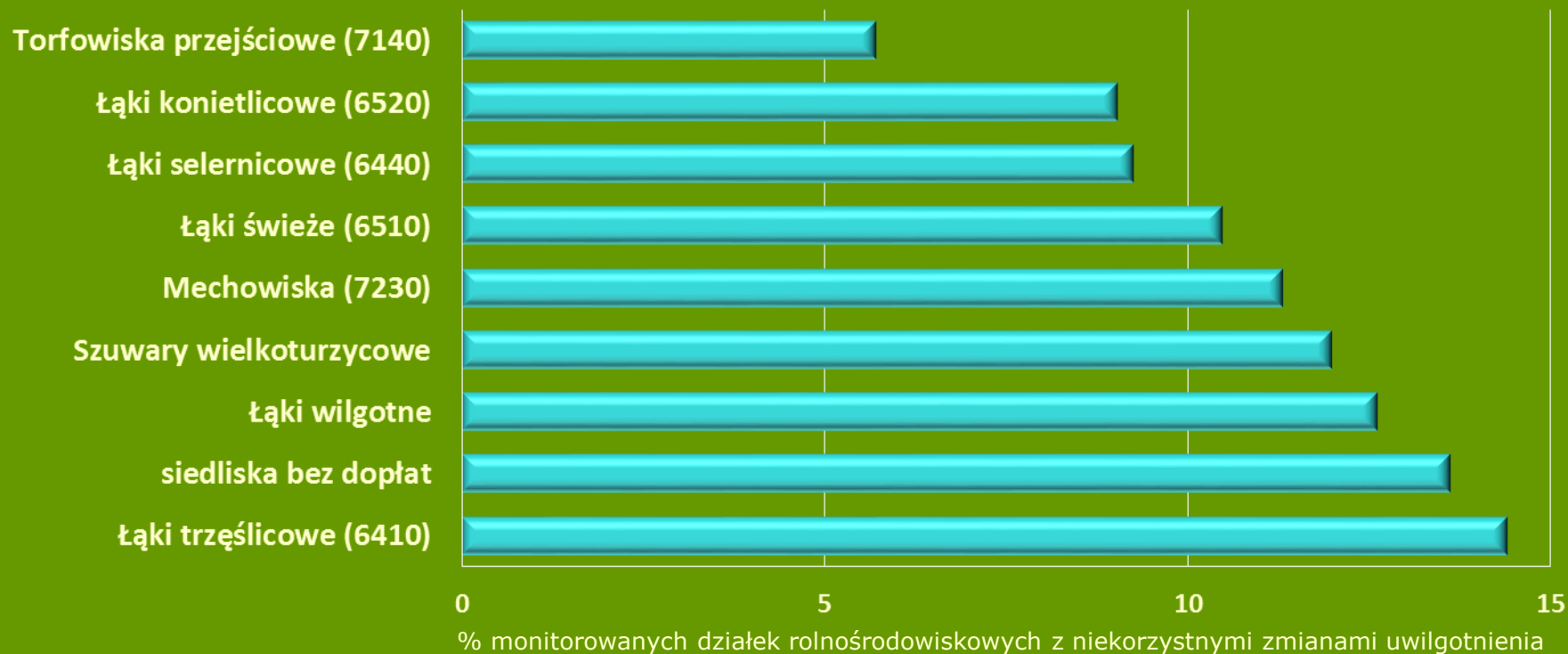
Do czynników zagrażających różnorodności biologicznej i mających potwierdzenie w danych zalicza się (cd.):

- o sukcesję wtórną na półnaturalnych łąkach, szuwarach wielkoturzycowych i torfowiskach



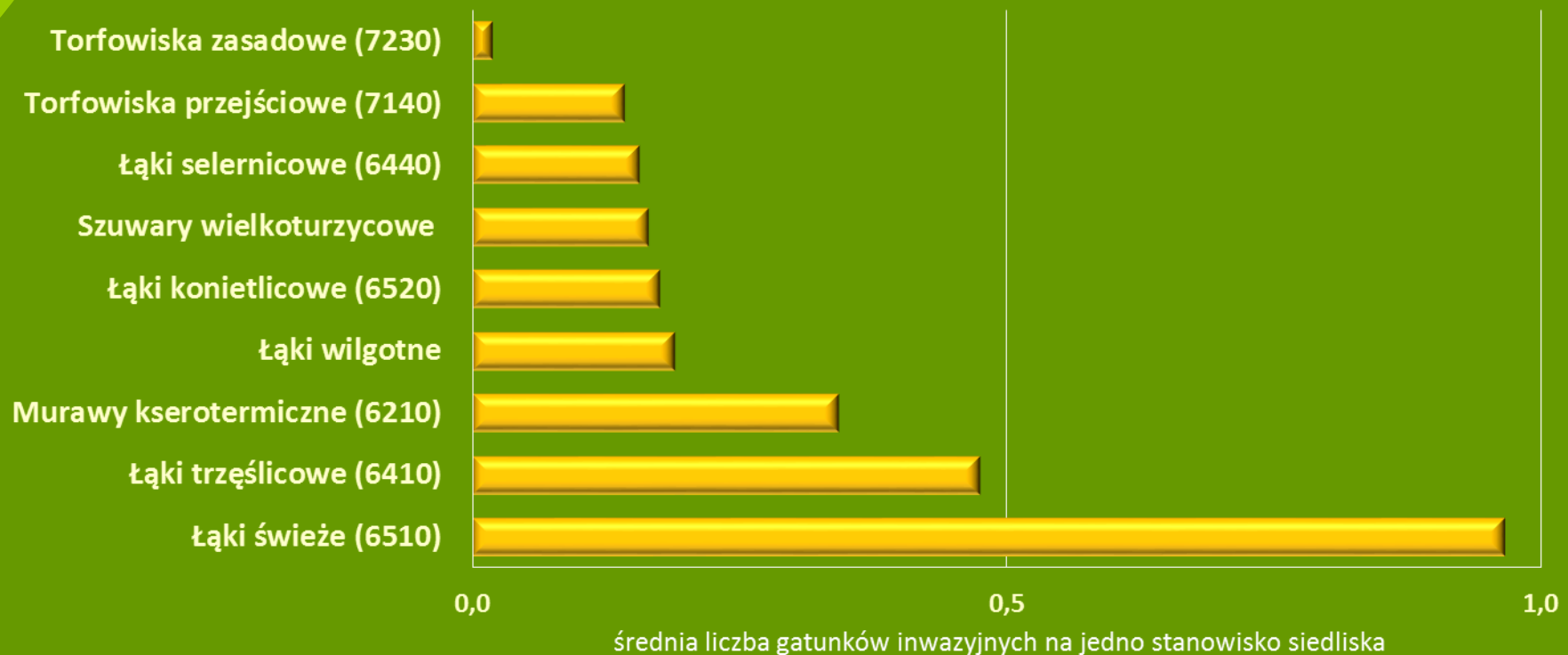
Do czynników zagrażających różnorodności biologicznej i mających potwierdzenie w danych zalicza się (cd.):

- zmiany uwilgotnienia trwałych użytków zielonych występujących na siedliskach hydrogenicznych

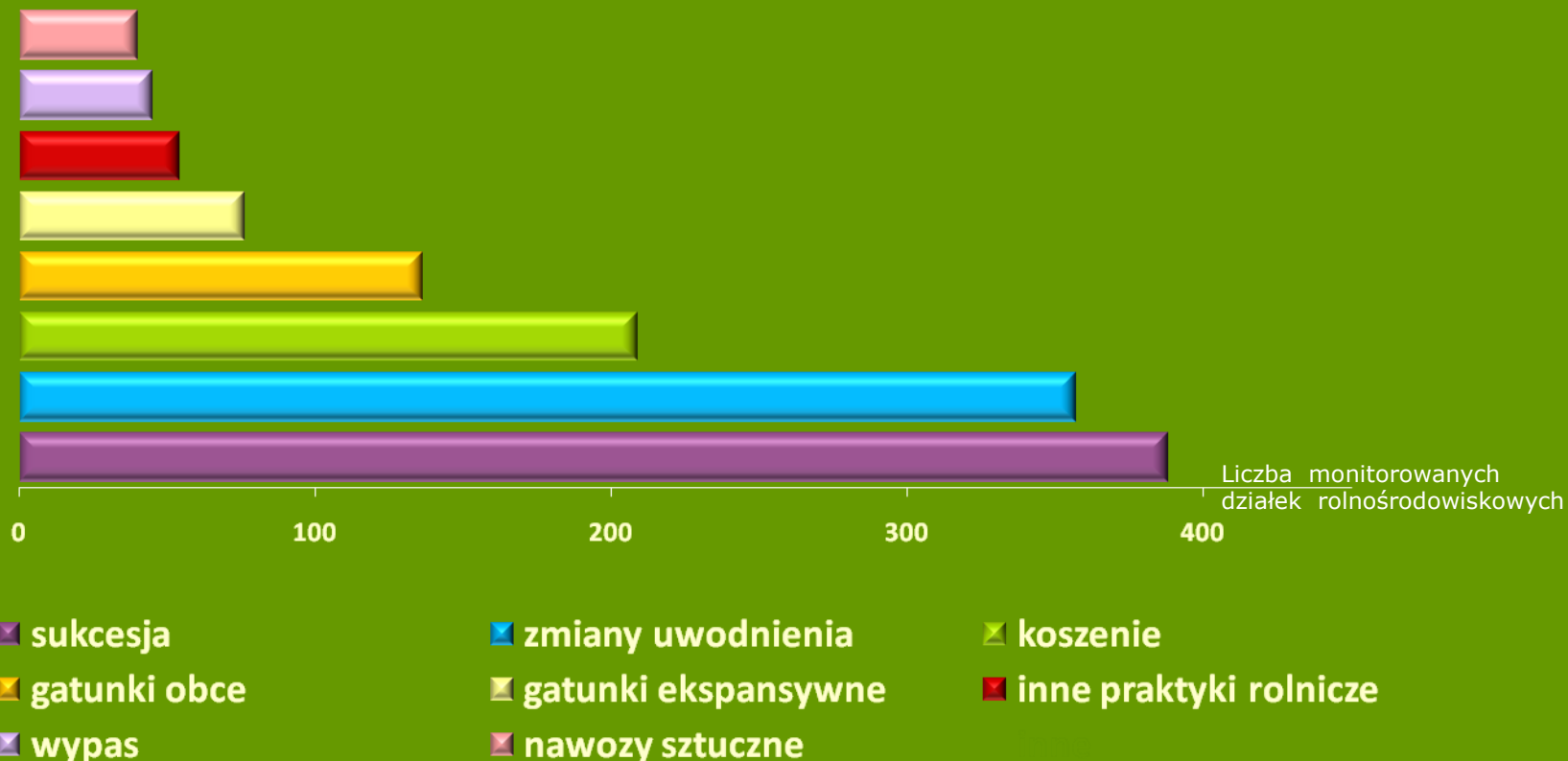


Do czynników zagrażających różnorodności biologicznej i mających potwierdzenie w danych zalicza się (cd.):

- wkraczanie obcych geograficznie gatunków inwazyjnych



Do czynników zagrażających różnorodności biologicznej i mających potwierdzenie w danych zalicza się (cd.)



WNIOSKI

1. Proces intensyfikacji polskiego rolnictwa w jego różnych aspektach jest nieunikniony, jeśli rolnictwo to ma stawać się coraz bardziej konkurencyjne na rynku międzynarodowym.
2. Wymogi związane z konkurencyjnością polskiego rolnictwa mogą stać się źródłem zagrożenia dla środowiska przyrodniczego obszarów wiejskich.

WNIOSKI

3. W związku z powyższym należy realnie liczyć się ze zmianą statusu i wizerunku beneficjenta wspólnej polityki rolnej, którym stawać się będzie w coraz większym stopniu właściciel rosnącego obszarowo i unowocześnianego gospodarstwa. Dla tego typu użytkownika gruntów należy więc przygotowywać zarówno zestawy wymogów środowiskowych, jak i system zachęt finansowych związanych z gospodarowaniem przyjaznym przyrodzie

WNIOSKI

4. W programach rolnośrodowiskowych należy upatrywać przede wszystkim narzędzia przydatnego dla utrzymania ekstensywnego gospodarowania na siedliskach mało produktywnych, lecz cennych przyrodniczo, bez względu na wielkość powierzchni tych siedlisk w gospodarstwie
5. Trzeba brać pod uwagę, że może rosnąć liczba rolników prowadzących intensywną produkcję towarową – warzywniczą lub sadowniczą, którzy nie będą zainteresowani dopłatami bezpośrednimi, a tym samym będą zwolnieni ze świadczeń pro-środowiskowych z nimi związanych.



Dziękujemy za uwagę.